

3. OSNOVNI POKAZATELJI TLA

Tlo se sastoji od tri faze: od čvrstih zrna, vode i vazduha i njihovo relativno učešće se opisuje odgovarajućim pokazateljima.

3.1 Specifična težina (G_s)

Definicija: odnos između jedinične težine čvrstih čestica i jedinične težine vode. Ovaj koeficijent pokazuje koliko je puta čestica tla teža od čestice vode. Koristi se u proračunima poroznosti, zasićenosti tla, u hidrometrijskoj i mineraloškoj analizi tla.

$$G_s = \frac{\gamma_s}{\gamma_w} = \frac{W_s / V_s}{\gamma_w} = \frac{W_s}{V_s \cdot \gamma_w}$$

Postupak određivanja (metod sa piknometrom)

- izmeri se masa uzorka tla (m_1) od 200 – 400 g u osušenom stanju
- uzorak se pomoću levka ubaci u piknometar, pa se piknometar dopuni do vrha deaerisanom destilovanom vodom
- odredi se temperatura suspenzije (oko 20 °C da bude) i izmeri masa (m_2)
- bočica se ispere i napuni deaerisanom destilovanom vodom (temperature oko 20 °C) do vrha i izmeri masa (m_3)

$$G_{s=} = \frac{m_1}{m_1 + m_3 - m_2}$$

Uobičajene specifične težine (G_s)

• pesak	2.65-2.67
• prašinski pesak	2.67-3.70
• anorganske gline	2.70-2.80
• organska tla	varira, može biti i ispod 2.0

3.2 Zapreminska težina čvrstih čestica (γ_s)

Definicija: odnos između težine čvrstih čestica tla i zapremine čvrstih čestica tla.

$$\gamma_s = \frac{W_s}{V_s} \quad [kN / m^3]$$

Postupak određivanja

a) proračunom

$$\gamma_s = G_s \cdot \gamma_w \quad [kN / m^3]$$

Beleške:

3.3 Zapreminska težina tla (γ)

Definicija: odnos između ukupne težine uzorka i njegove ukupne zapremine.

$$\gamma = \frac{W}{V} \quad [kN / m^3]$$

Postupak određivanja za sitnozrno tlo

a) cilindrom

- cilindar poznate zapremine (V) i mase (m_1) utiskuje se u tlo i vadi se uzorak valjkastog oblika
- izmeri se masa cilindra sa uzorkom (m_2)
-

$$\gamma = \frac{m_2 - m_1}{V} \cdot g = \rho \cdot g \quad [kN / m^3]$$

b) parafinom

c) živom

Postupak određivanja za krupnozrno tlo

- kalibrisani pesak
- gumena membrana
- plastični omot
- radioaktivni densimetar

3.4 Zapreminska težina tla u suvom stanju (γ_d)

Definicija: odnos između težine čvrstih čestica tla i ukupne zapremine tla.

$$\gamma_d = \frac{W_d}{V} \quad [kN / m^3]$$

Postupak određivanja

- metodama kao kod zapreminske težine tla (samo se suvom uzorku meri masa i zapremina)
- izvođenjem iz drugih parametara tla

3.5 Zapreminska težina tla u zasićenom stanju (γ_z)

Definicija: odnos između ukupne zasićene težine uzorka i ukupne zapremine tla.

$$\gamma_z = \frac{W_z}{V} \quad [kN / m^3]$$

Postupak određivanja

- metodama kao kod zapreminske težine tla (samo se zasićenom uzorku meri masa i zapremina)
- izvođenjem iz drugih parametara tla

3.6 Zapreminska težina tla u potopljenom stanju (γ')

Definicija: zapreminska težina tla ispod nivoa vode (zasićena zapreminska težina tla umanjena za veličinu uzgona vode)

$$\gamma' = \gamma_z - \gamma_w \quad [kN / m^3]$$

Postupak određivanja

- izvođenjem iz drugih parametara tla

3.7 Poroznost (n)

Definicija: odnos između zapremine pora i ukupne zapremine tla izraženo u procentima.

$$n = \frac{V_v}{V} \cdot 100 \quad [\%]$$

Postupak određivanja

- izvođenjem iz drugih parametara tla

3.8 Koeficijent poroznosti (e)

Definicija: odnos između zapremine pora i zapremine čvrstih čestice tla.

$$e = \frac{V_v}{V_s} \cdot 100 \quad [\%]$$

Postupak određivanja

- izvođenjem iz drugih parametara tla

3.9 Stepen zasićenja (S_r)

Definicija: odnos između zapremine vode u uzorku tla u odnosu na ukupnu zapreminu pora izraženu u procentima.

$$S_r = \frac{V_w}{V_v} \cdot 100 = \frac{w}{w_z} \cdot 100 \quad [\%] \quad \text{do tačnosti 0.1 \%}$$

$$S_r = 0 \% \quad \text{suvi uzorak}$$

$$0 \% < S_r < 100 \% \quad \text{vlažan uzorak}$$

$$S_r = 100 \% \quad \text{zasićen uzorak}$$

Zadatak 3.1: Odrediti specifičnu težinu tla (G_s) i zapreminsku težinu čvrstih čestica (γ_s) na osnovu sledećih podataka:

Uzorak broj	Masa suvog Uzorka m_1 (g)	Masa piknometra, uzorka i vode m_2 (g)	Masa piknometra sa vodom m_3 (g)
1	41.82	176.79	150.24
2	32.51	169.13	148.53

Proračun

$$G_{s1} = \frac{m_1}{m_1 + m_3 - m_2} =$$

$$G_{s2} = \frac{m_1}{m_1 + m_3 - m_2} =$$

$$G_s = \frac{G_{s1} + G_{s2}}{2} =$$

$$\gamma_s = G_s \cdot \gamma_w =$$

Zadatak 3.2: odrediti vlažnost tla (w) na osnovu sledećih podataka:

Uzorak broj	Masa posude i vlažnog uzorka m_1 (g)	Masa posude i suvog uzorka m_2 (g)	Masa Posude m_p (g)
1	143.52	132.88	72.81
2	156.28	143.95	75.12

Beleške:

Proračun

$$w_1 = \frac{m_1 - m_2}{m_2 - m_p} \cdot 100 =$$

$$w_2 = \frac{m_1 - m_2}{m_2 - m_p} \cdot 100 =$$

$$w = \frac{w_1 + w_2}{2} =$$

Zadatak 3.3: odrediti stepen zasićenja (S_r) uzorka tla iz Zadatka 3.2, ako mu je vlažnost pri zasićenju $w_z=20.8 \%$.

$$S_r = \frac{w}{w_z} =$$

Zadatak 3.4: odrediti zapreminsku težinu tla ako su opitom pomoću cilindra dobijeni sledeći podaci:

Uzorak broj	Masa cilindra sa tlom m_1 (g)	Masa Cilindra m_2 (g)	Zapremina Cilindra V (cm ³)
1	427.54	222.42	100.00
2	431.83	225.64	100.00

Proračun

$$\gamma_1 = \frac{m_1 - m_2}{V} \cdot g =$$

$$\gamma_2 = \frac{m_1 - m_2}{V} \cdot g =$$

$$\gamma = \frac{\gamma_1 + \gamma_2}{2} =$$

Zadatak 3.5: na osnovu podataka iz prethodnih zadataka, odrediti:

- zapreminsku težinu uzorka tla u suvom stanju (γ_d)

$$\gamma_d = \frac{\gamma}{1 + w} =$$

Beleške:

- poroznost (n) i koeficijent poroznosti (e)

$$n = \frac{\gamma_s - \gamma_d}{\gamma_s} =$$

$$e = \frac{\gamma_s - \gamma_d}{\gamma_d} =$$

- zapreminsku težinu u zasićenom stanju (γ_z)

$$\gamma_z = \frac{Gs + e}{1 + e} \cdot \gamma_w =$$

- zapreminsku težinu u potopljenom stanju (γ')

$$\gamma' = \gamma_z - \gamma_w =$$

- vlažnost pri zasićenju (w_z)

$$w_z = \left(\frac{1}{\gamma_d} - \frac{1}{\gamma_s} \right) \cdot \gamma_w =$$

Zadatak 3.6 Na osnovu rezultata standardnog *Proctor*-ovog opita datog u prilogu, nacrtati *Proctor*-ovu krivu $\gamma_d=f(w)$, odrediti optimalnu vlažnost (w_{opt}) i maksimalnu zapreminsku težinu u suvom stanju ($_{max}\gamma_d$). Specifična težina tla iznosi $G_s = 2.75$

Određivanje vlažnosti (w)

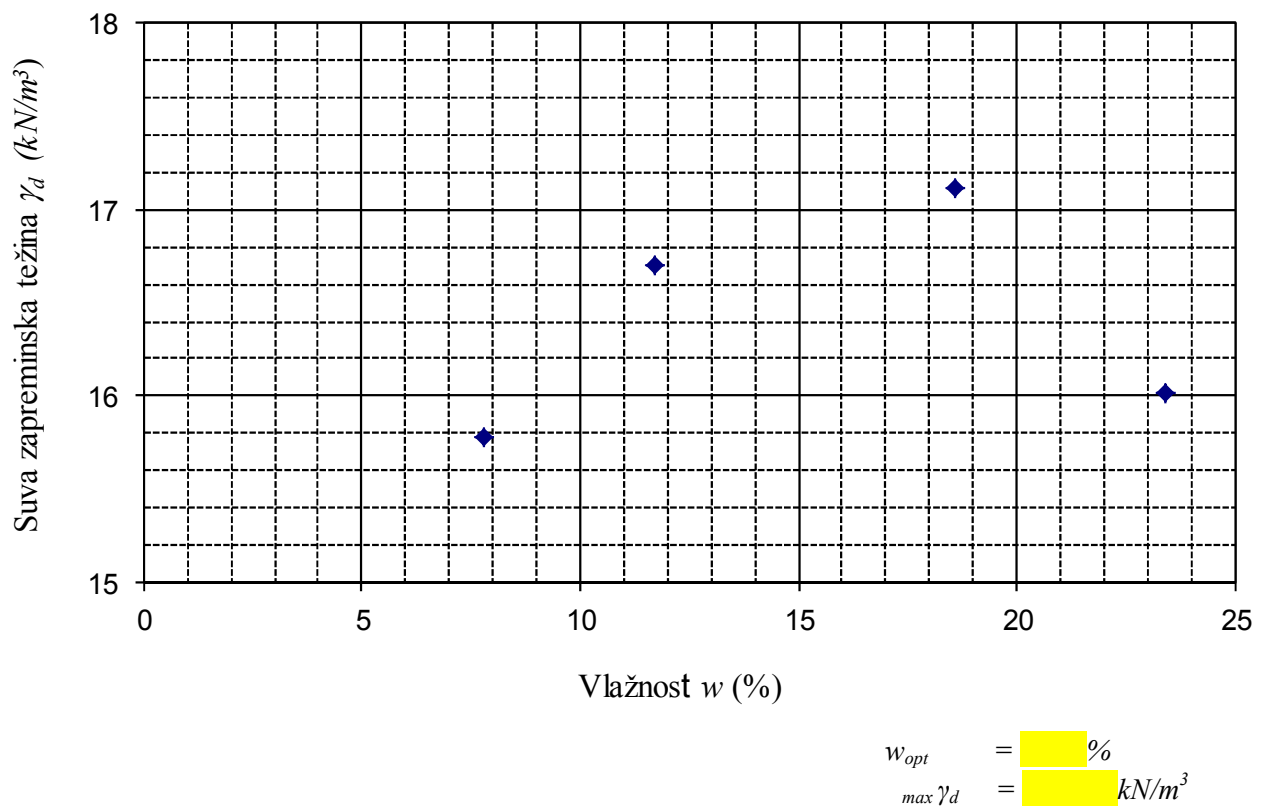
Broj opita	1	2	3	4	5
Broj tare	12	32	13	19	27
Bruto vlažna masa (g)	151.50	150.63	144.98	145.47	157.79
Bruto suva masa (g)	145.85	142.01	135.89	133.63	141.48
Masa tare (g)	73.42	68.24	71.53	70.08	71.77
Masa vode (g)	5.65	8.62		11.84	16.31
Masa suvog uzorka (g)	72.43	73.77		63.55	69.71
Vlažnost (%)	7.80	11.70		18.60	23.40

Beleške:

Određivanje zapreminske težine u suvom tanju (γ_d)

Broj opita	1	2	3	4	5
Bruto vlažna masa (g)	3579.80	3738.60	3839.40	3898.50	3847.00
Masa cilindra (g)	1932.00	1932.00	1932.00	1932.00	1932.00
Masa vlažnog uzorka (g)	1647.80	1806.60	1907.40	1966.50	1915.00
Zapremina cilindra (cm^3)	950.00	950.00	950.00	950.00	950.00
Vlažna zapreminska težina (kN/m^3)	17.01	18.65		20.30	19.77
Vlažnost (%)	7.80	11.70		18.60	23.40
Suva zapreminska težina (kN/m^3)	15.78	16.70		17.12	16.02

Prilog 3.1: „Proctor-ov,, dijagram

Beleške: